

घटक १० - संसदीय प्रणाली.

कलम ७४ व ७५ - संसदीय प्रणालीशी संबंधित
कलम १६३ व १६४ - राज्यातील विधिमंडळ प्रणालीशी संबंधित

राष्ट्रीय सरकारची वैशिष्ट्ये.

जाप्रमात्र व वास्तव कार्यकारी प्रमुख,
जाप्रमात्र ⇒ राष्ट्रपती ⇒ राष्ट्राचा प्रमुख.
वास्तव ⇒ पंतप्रधान ⇒ सरकारचा प्रमुख. } राष्ट्रपतींना सहाय्य करण्यासाठी पंतप्रधानांच्या नेमून आणण्याची मंत्रिमंडळ उत्तरेल - कलम ७४

- १) वृद्धमत अयच्छेच्या पक्षाचे सरकार
वृद्धमत झालेल्या पक्षाच्या नेत्याला राष्ट्रपती पंतप्रधानाबाबत वर नियुक्त करतो.
त्यांच्या सल्ल्याबे इतर मंत्र्यांची नियुक्ती करतो.
एका/विशिष्ट पक्षात मिळत नाही तेव्हा युतीला पाचारण करतात.
- २) सामुहिक जबाबदारी
पायाभूत तत्व: मंत्री साप्ताहिकरित्या संसदेला विशेषतः लोकसभेला उत्तरदायी असतात (कलम ७५)
संधारण काम करताना, एकत्र नसताना किंवा बुडताना.
लोकसभेला अविश्वास ठराव करून मंत्रिमंडळाला पदावरून हटवू शकतो.
- ३) राजकीय एकजिबातीपणा
सर्व मंत्री लाघारणपणे एका पक्षाचे किंवा युतीमधील असल्याने एकजिबातीपणा असतो.
- ४) घुटेरी सदस्यत्व:
मंत्री विधिमंडळ व कार्यकारी विभाग या दोहोत्रे सदस्य असतात.
- ५) पंतप्रधानांचे नेमणे
पंतप्रधान मंत्रिमंडळाचा प्रमुख / संसदेचा/सत्तारूढ पक्षाचा प्रमुख.
- ६) कनिष्ठ सदस्य विसर्जित करणे:
पंतप्रधानांच्या शिफारशीवरून राष्ट्रपती कनिष्ठ सभासद विसर्जित करू शकतो.
संसदेच्या मुदतपूर्वी विसर्जित करून घ्यावे किंवा घ्याव्यात - सल्ला देवू शकतो.
- ७) गुप्तता:
मंत्री कामकाज गुप्त ठेवण्याच्या तत्वावर काम करतात. पदभार स्विकारण्यापूर्वी ते गुप्ततेची शपथ घेतात - राष्ट्रपती मंत्र्यांना ही शपथ देतात.

अध्यक्षीय सरकारची वैशिष्ट्ये : - अमेरिकेचे.

- १) राष्ट्राध्यक्ष - राष्ट्राचा प्रमुख व सरकारचा प्रमुख.
- २) मंत्रिमंडळाच्या सल्ल्याबे अध्यक्ष सरकार चालवतो.
- ३) अध्यक्ष कनिष्ठ सदस्य विसर्जित करू शकत नाही.

संसाधन प्रणालीचे फायदे :-

घटक

- ① विधिमंडळ आणि कार्यकारी विभाग यांच्यात स्वयंसेवक.
- ② उत्तरदायी सरकार - संसदेचे नियंत्रण.
- ③ गुटमशाहीवर नियंत्रण - अधिकार व्यक्तीसंपुटाकडे.
- ④ पारदर्शी सरकार - विशेषी पक्ष.
- ⑤ विस्तृत प्रगतिविशेष.

जालीचे क्षेत्र
① संघराज
↓
केंद्र सरकार
आधिक

उष्णीय

- ① आस्थिर सरकार :-
- ② धोरणात सान्त्वनाचा अभाव
- ③ मंत्रिमंडळाची दुकुमशाही - विविध बंधुता.
- ④ नवाशिक्षांचे सरकार

भारत आणि ब्रिटन पद्धतीतील फरक:

- ① भारताने प्रजासत्ताक - ब्रिटन मध्ये राजसत्ताक.
- ② भारताने राज्यघटना क्वीट्य नट ब्रिटनमध्ये संसद.
- ③ ब्रिटनमध्ये पंतप्रधान क्विड सभागृहाची भारताने कोणत्याही गृहाची.
- ④ ब्रिटनमध्ये सामान्यतः संसद सपस्थांतच मंत्रीपद
भारताने संसद नवलेण्यानायुद्धा ⇒ सहा मंत्रिमंडल आग संसदात विविध
- ⑤ ब्रिटिश मंत्रिमंडळाने शॅडो कॅबिनेट ही पद्धत. भारताने नाही.
शॅडो कॅबिनेट सत्तारूढ मंत्रिमंडळ वरचे, सगुळ्हा शाखांसाठी विशेषी पक्ष स्थापन करतो.